

Islamic Knowledge and Insight

Presenting the Affecting Philosophical and Scientific Factors Model on the Moral Education of Senior School Female Students (A Qualitative Study)

1. Zhila Shahbazi¹ : PhD Student, Department of Philosophy of Education, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

2. Ayatollah Karimi Baghmalek^{*2} : Assistant Professor, Department of Psychology, Shiraz Farhangian University, Shiraz, Iran (ayat191@gmail.com).

3. Abu Taleb Saadati Shamir³ : Assistant Professor, Department of Educational Psychology and Personality, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Abstract

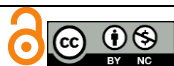
Purpose: The moral education of students plays an important role in the future and growth and development of countries. Therefore, the present research was conducted with the aim of presenting the affective philosophical and scientific factors model on the moral education of senior school female students.

Methodology: This research in terms of purpose was applied and in terms of implementation method was qualitative. The research population was university experts of Tehran city in 2023 year, which according to the principle of theoretical saturation number of 15 people of them were selected as a sample with using purposive and snowball sampling methods. The present research instrument was a semi-structured interview, which its validity was confirmed by the triangulation method and its reliability was obtained by the agreement coefficient between the two coders of 0.80. The data of this study were analyzed with using open, axial and selective coding methods in MAXQDA software.

Findings: The findings of the present study showed that for the affective philosophical and scientific factors model on the moral education of senior school female students were identified 42 indicators (each one 21 indicators) in 10 components and 2 dimensions of affective philosophical factors on the moral education of senior school female students (with five components of self-awareness, human interactions, critical thinking, responsibility, and self-evaluation) and affective scientific factors on the moral education of senior school female students (with five components of stages of cognitive development, social interactions, promoting an atmosphere of moral conversations and debates, influence of the social environment and family, and pattern making). Finally, the affective philosophical and scientific factors model on the moral education of senior school female students was drawn.

Conclusion: According to the results of this study, planning is essential to improve the moral education of senior school female students through the application of the identified indicators, components, and dimensions for this construct.

Keywords: Moral Education, Students, Responsibility, Cognitive Development, Social Interactions.

How to cite: Shahbazi ZH, Karimi Baghmalek A, Saadati Shamir A. (2023). Presenting the Affecting Philosophical and Scientific Factors Model on the Moral Education of Senior School Female Students (A Qualitative Study). *Islamic Knowledge and Insight*, 1(2), 64-75.

© 2024 the authors. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

Submit Date: 2023-11-28

Revise Date: 2024-01-23

Accept Date: 2024-02-09

Publish Date: 2024-02-20

معرفت و بصیرت اسلامی

ارائه الگوی عوامل فلسفی و علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش آموزان دختر متوسطه دوم (یک پژوهش کیفی)

1. ژیلّا شهبازی¹ : دانشجوی دکتری، گروه فلسفه تعلیم و تربیت، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

2. آیت الله کریمی باغملک² : استادیار، گروه روان شناسی، دانشگاه فرهنگیان شیراز، شیراز، ایران (ayat191@gmail.com)

3. ابوطالب سعادت‌نی شامیر³ : استادیار، گروه روان شناسی تربیتی و شخصیت، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

چکیده (مقاله علمی - پژوهشی)

هدف: تربیت اخلاقی دانش آموزان نقش مهمی در آینده و رشد و توسعه کشورها دارد. بنابراین، پژوهش حاضر با هدف ارائه الگوی عوامل فلسفی و علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش آموزان دختر متوسطه دوم انجام شد.

روش‌شناسی: این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر شیوه اجرا، کیفی بود. جامعه پژوهش خبرگان دانشگاهی شهر تهران در سال 1402 بودند که طبق اصل اشباع نظری تعداد 15 نفر از آنها با روش نمونه‌گیری هدفمند و گلوله‌برفی به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار پژوهش حاضر مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بود که روایی آن با روش مثلث‌سازی تأیید و پایایی آن با روش ضریب توافق بین دو کدگذار 0/80 به دست آمد. داده‌های این مطالعه با روش کدگذاری باز، محوری و انتخابی در نرم‌افزار MAXQDA تحلیل شدند.

یافته‌ها: یافته‌های مطالعه حاضر نشان داد که برای الگوی عوامل فلسفی و علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش آموزان دختر متوسطه دوم تعداد 42 شاخص (هر کدام 21 شاخص) در 10 مولفه و 2 بعد عوامل فلسفی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش آموزان دختر متوسطه دوم (با پنج مولفه خودآگاهی، تعامل‌های انسانی، تفکر انتقادی، مسئولیت‌پذیری و خودرزیایی) و عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش آموزان دختر متوسطه دوم (با پنج مولفه مراحل رشد شناختی، تعامل‌های اجتماعی، ترویج فضای گفتگوها و بحث‌های اخلاقی، تأثیر محیط اجتماعی و خانواده و الگوسازی) شناسایی شد. در نهایت، الگوی عوامل فلسفی و علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش آموزان دختر متوسطه دوم ترسیم شد.

نتیجه‌گیری: طبق نتایج این پژوهش، برنامه‌ریزی برای بهبود تربیت اخلاقی دانش آموزان دختر متوسطه دوم از طریق کاربست شاخص‌ها، مولفه‌ها و ابعاد شناسایی شده برای این سازه ضروری است.

کلیدواژه‌ها: تربیت اخلاقی، دانش آموزان، مسئولیت‌پذیری، رشد شناختی، تعامل‌های اجتماعی.

شیوه استناددهی: شهبازی، ژیلّا، کریمی باغملک، آیت الله، سعادت‌نی شامیر، ابوطالب. (1402). ارائه الگوی عوامل فلسفی و علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش آموزان دختر متوسطه دوم (یک پژوهش کیفی). *معرفت و بصیرت اسلامی*, 2(1)، 64-75.

© 1403 تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC 4.0) صورت گرفته است.

تاریخ ارسال: 1402/09/07

تاریخ بازنگری: 1402/11/03

تاریخ پذیرش: 1402/11/20

تاریخ چاپ: 1402/12/10

مقدمه

یکی از مهم‌ترین سرمایه‌های آتی کشور تربیت نیروی انسانی ماهر و کار آزموده از طریق آموزش، یادگیری و پرورش دانش‌آموزان امروز جهت توسعه اقتصادی و اجتماعی کشور می‌باشد (تام، لادبوری، گلاسر، امینی، چن و لی^۱، 2024). ماموریت مهم و اصلی نظام آموزش و پرورش به عنوان یک سازمان شامل تولید دانش، تربیت و آموزش، پژوهش و خدمت به رشد و ارتقای جامعه است (یانو و چن^۲، 2023). در دنیای امروز آموزش، یادگیری و پرورش مفهومی متفاوت با گذشته دارد، هرگز نمی‌توان با طرز تلقی گذشته و سوگیری‌های قدیمی به دانش‌آموزان و تربیت آن‌ها نگرست (کارال-ابوس، ایبار، ایسترادا-تینوریو، جولیان، ایبور و زاراگوزا^۳، 2021). در هر جامعه، آموزش و پرورش نقش بسیار مهمی در تربیت نسل و شکل‌دهی آینده آنان دارد و این محیط آموزشی یکی از مهم‌ترین مکان‌ها برای کسب‌وکار و موفقیت در زندگی دانش‌آموزان است (اربی، کایان و کارتال^۴، 2024). در این محیط دانش‌آموزان حقوق و تکالیفی دارند که باید به آن‌ها پایبند باشند که از جمله می‌توان به حق حضور در محیط آموزشی، حق آموزش، یادگیری و پرورش مناسب، حق دسترسی به اینترنت و کتابخانه‌ها، حق بهره‌مندی از فضای آموزشی مناسب و حق مشارکت در فعالیت‌های مدرسه و تکلیف حضور منظم در مدرسه، تکلیف رعایت نظم انضباط، تکلیف احترام به دیگران و محیط آموزشی، تکلیف انجام وظایف تحصیلی و تکلیف مشارکت در فعالیت‌های آموزشی و فرهنگی اشاره کرد (روبین، تیمپی، سوآرز، لی، بریوس و ایسیر^۵، 2022). نظام آموزشی یا سیستم آموزش و پرورش به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا ارزش‌های اخلاقی را از طریق مسئولیت‌پذیری، درک متقابل، همکاری و مشارکت، احترام به سنت‌ها و فرهنگ‌ها، دگرخواهی، آگاهی از محیط زیست، صلح و حقوق بشر و احترام به نژادها و

مذهب‌ها برای برابری و عدالت اجتماعی کسب نمایند (پری و مک‌میورتری^۶، 2023).

سیستم آموزش و پرورش عرصه‌ها و وجوه گوناگونی دارد که یکی از آنها، بحث یا مسئله تربیت اخلاقی است. اهمیت تربیت اخلاقی و اخلاقی بار آوردن دانش‌آموزان در نظام‌های آموزشی امری ضروری، تاثیرگذار و دشوار می‌باشد. این سیستم آموزشی برای ساختن انسان‌ها بیش از هر چیزی بر ملاحظات اخلاقی استوار است و اخلاق در همه سطوح آن حضور مستمر و فعال دارد (گراهام، کانوسا، بویلی، مور، تیلور، اندرسون و راینسون^۷، 2023). اخلاق در لغت جمع واژه خلق و به معنی خلق و خو است که حاوی اصول معنوی و قوانین پذیرفته‌شده در روابط بین فردی می‌باشد (آنجلوس^۸، 2023). تربیت اخلاقی واژه‌ای مرکب از تربیت و اخلاق و یکی از جلوه‌های متعالی نظام آموزش و پرورش با هدف رشد اخلاقی دانش‌آموزان است؛ به‌طوری که آنان را افرادی نیک و صالح بارآورد و زمینه را برای ایجاد، تقویت و شکوفایی صفات، آداب و رفتارهای اخلاقی فراهم نماید (داوی^۹، 2023). تربیت اخلاقی فرآیند درونی‌سازی ارزش‌های اخلاقی و شکل‌گیری پایدار شخصیت انسان بر اساس ویژگی‌های انسان کامل در مسیر گذر از وضعیت موجود به سوی کمال در جهت حرکت تا نیل به سیمای آرامی انسان اخلاق‌مدار است. این تربیت تحقق عینی همه آموزه‌هایی است که علم اخلاق، انسان را به آن فرامی‌خواند (شهبازی، کریمی باغملک و سعادت‌شامیر^{۱۰}، 1402). تربیت اخلاقی برنامه‌ریزی برای رشد و پرورش اخلاق و مستلزم فراهم کردن زمینه‌های آموزشی، یادگیری و پرورشی خاص جهت تثبیت و شکوفایی یک سلسله ارزش‌های اخلاقی است که انسان از آغاز تولد با خود به همراه دارد (شاته، فاسل، فاکنز و ووترز^{۱۱}، 2023).

انسان‌ها بدون اخلاق و تربیت اخلاقی توانایی زندگی کردن در کنار یکدیگر را ندارند و حتی جوامع پیشرفته هم بدون اخلاق و تربیت

⁶ . Perry & McMurtry

⁷ . Graham, Canosa, Boyle, Moore, Taylor, Anderson & Robinson

⁸ . Angelos

⁹ . Dowie

¹⁰ . Schutte, Fasel, Fokkens & Wouters

¹ . Tam, Ladbury, Glaser, Amini, Chen & Li

² . Yao & Chen

³ . Corral-Abos, Aibar, Estrada-Tenorio, Julian, Ibor & Zaragoza

⁴ . Erbay, Kayan & Kartal

⁵ . Robin, Timpe, Suarez, Li, Barrios & Ethier

دانش‌آموزان دوره ابتدایی گزارش کردند که برای آن 82 مضمون پایه، 11 مضمون سازمان‌دهنده و 5 مضمون فراگیر شامل معلم (با 4 مضمون سازمان‌دهنده و ویژگی‌های شناختی معلم، ویژگی‌های شخصیتی و اخلاقی معلم، شیوه تدریس معلم و نحوه تعامل با دانش‌آموزان)، محتوا (با 1 مضمون سازمان‌دهنده ارزشمندی محتوا)، فضای مدرسه و چالش کلاس (با 3 مضمون سازمان‌دهنده فضای فیزیکی مدرسه، عوامل فیزیکی و کلاس و چالش و فضای روانی مدرسه)، گروه همسالان (با 1 مضمون سازمان‌دهنده دوستان و همکلاسی‌ها) و مقررات مدرسه (با 2 مضمون سازمان‌دهنده ساختار مقررات و اعمال مقررات) شناسایی شد. نتایج پژوهش شفیع‌پور مطلق و ملکی (1402) درباره فراتحلیل دلالت‌های برنامه‌های تربیت اخلاقی دانش‌آموزان به این نتیجه رسیدند که الگوی مذکور دارای سه مقوله هسته‌ای عقلی - شناختی (با مقوله‌های فرعی رشد شناخت عقلی، رشد شناخت علمی - تجربی، رشد شناخت شهودی و رشد شناخت تعبدی)، روحی - معنوی (با مقوله‌های فرعی تقویت روحیه عبادی - مذهبی، تقویت روحیه معنوی و تقویت روحیه اخلاق ارزشمندان) و رفتاری - کرداری (با مقوله‌های فرعی سازگاری با جامعه، رفتار مطلوب شهروندی، مسئولیت‌پذیری و مراقبت در برابر آسیب‌های اخلاقی) بود. فرقانی، کریمی و رضایی (1401) ضمن پژوهشی درباره الگوی کاربردی برای دانش‌آموزان در زمینه تربیت اخلاقی به این نتیجه رسیدند که برای آن 55 مفهوم در 16 مقوله شامل اعتماد به توانایی‌ها و برنامه‌های سیاست‌گذاران، نهادی شدن اصول تربیت اخلاقی، استدلال‌محوری و داشتن نگاه انتقادی، جمع‌گرایی درون‌گروهی و نهادی، مشارکت دانش‌آموزان در امر آموزش، تربیت اخلاقی و جایگاه آن در آموزش و پرورش مدرن، تاکید بر تقویت روحیه استقلال دانش‌آموزان، هویت و جایگاه علم در نظام آموزشی، انتقادات به نظام تربیتی ساختار آموزش فعلی در مدارس، ضعف ارزشیابی کیفی در نظام تربیتی آموزش رسمی، کارآمدی نظام تربیتی، عدم اثربخشی برنامه‌های تربیتی در نظام

اخلاقی ادامه زندگی را مشکل می‌دانند (کاسکین¹ و همکاران، 2020). تمامی پیشرفت‌های علمی و صنعتی باید در سایه تربیت اخلاقی قرار گیرند و تربیت اخلاقی انسان و جامعه از اجزای مهم برنامه انسان‌سازی می‌باشد (تان، نیدیو و عثمان²، 2018). تربیت اخلاقی به معنای برانگیختن، فراهم ساختن و به کار بستن سازوکارهای آموزشی و پرورشی جهت دریافت گزاره‌های اخلاقی، شناختن و شناساندن فضائل و رذائل، زمینه‌سازی برای ایجاد نگرش، روی آوردن به اخلاق حسنه و تقید، پایبندی و عینیت دادن به ارزش‌های اخلاقی به منظور رسیدن به سعادت و کمال جاودانه است (نیووازی، نواکوسکی، پتاسزینسکی، مسیو، رزپکا و اراکی³، 2021). رشد اخلاقی با تکرار و تمرین تا آراسته شدن به فضایل اخلاقی از طریق تربیت اخلاقی محقق می‌شود. هر چند از فضایل اخلاقی به اعتدال بخشی به قوای درونی تعبیر شده است، اما تجلی آن در رفتار و عملکرد افراد رشد و تربیت اخلاقی محسوب می‌شود (مونتیرو، لیتی و روچا⁴، 2019). اخلاق و تربیت اخلاقی در بستر زندگی اجتماعی محقق می‌شود و داشتن زندگی اخلاقی مستلزم حضور انسان در اجتماع می‌باشد. بنابراین، بدون حضور در جامعه و شرکت در فعالیت‌های اجتماعی، اخلاق معنا ندارد و دستیابی به تربیت اخلاقی با تمرکز بر روابط و تعامل‌های اجتماعی امکان‌پذیر است (کلیمزمان⁵، 2022).

پژوهش‌هایی درباره تربیت اخلاقی انجام و پژوهشی در این زمینه درباره عوامل فلسفی و علمی اثرگذار بر آن بر روی دانش‌آموزان یافت نشد. برای مثال ژانگ، سه‌ریوالدین و عبدل عزیز⁶ (2022) ضمن پژوهشی درباره تحلیل ادراک معلمان از برنامه‌درسی تربیت اخلاقی به این نتیجه رسیدند که برنامه مذکور دارای چهار حیطه شامل مدل ادراک‌های معلم از تربیت اخلاقی و ملی، ابعاد مدل اخلاق معلم، راهبردهای تدریس و نقش معلمان برای الگوی برنامه‌درسی تربیت اخلاقی بود. در پژوهشی دیگر دمیری، البرزی و خوشبخت (1402) درباره عوامل مدرسه‌ای موثر بر تربیت اخلاقی

⁴ . Monteiro, Leite & Rocha

⁵ . Klitzman

⁶ . Zhang, Saharuddin & Abdul Aziz

¹ . Koskinen

² . Tan, Naidu & Osman

³ . Nieuwazny, Nowakowski, Ptaszynski, Masui, Rzepka & Araki

اخلاقی یکی از مهم‌ترین و ارزشمندترین اهداف نظام آموزش و پرورش است که به‌عنوان یک وظیفه مشترک و همگانی در جامعه از سوی گروه‌ها و نهادهای مختلف مورد بررسی و پژوهش قرار می‌گیرد. در نتیجه، با توجه به اهمیت تربیت اخلاقی در دانش‌آموزان و آن‌هم در دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم به‌زودی نقش مادری و پرورش فرزندان را ایفا می‌نمایند، بررسی عوامل فلسفی و علمی اثرگذار بر آن لازم و ضروری می‌باشد. پژوهش درباره تربیت اخلاقی دانش‌آموزان و شناسایی عوامل فلسفی و علمی اثرگذار بر آن نقش مهمی در آینده و رشد و توسعه کشورها دارد و هم پژوهش‌های اندکی درباره تربیت اخلاقی دانش‌آموزان انجام شده و هم پژوهشی درباره عوامل فلسفی و علمی اثرگذار بر آن یافت نشد و با توجه به همین خلأهای موجود و لزوم پژوهش با هدف شناسایی عوامل موثر بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان، پژوهش حاضر با هدف ارائه الگوی عوامل فلسفی و علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم انجام شد.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر شیوه اجرا، کیفی بود. جامعه پژوهش خبرگان دانشگاهی شهر تهران در سال 1402 بودند که طبق اصل اشباع نظری تعداد 15 نفر از آنها با روش نمونه‌گیری هدفمند و گلوله‌برفی به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. نمونه‌های این مطالعه به این صورت انتخاب شدند که ابتدا تعدادی از خبرگان که پژوهشگران نسبت به آنها شناخت داشتند را از نظر شرایط ذکر شده در بالا مورد ارزیابی قرار دادند و تعدادی را به‌عنوان نمونه انتخاب کردند (نمونه‌گیری هدفمند) و سپس از آنان خواستند تا سایر خبرگانی که شرایط فوق را دارند به پژوهشگران معرفی نمایند (نمونه‌گیری گلوله‌برفی). البته خود پژوهشگران پژوهش حاضر نیز خبرگان را از نظر شرایط ذکر شده در بالا مورد بررسی و ارزیابی قرار دادند. در این مطالعه، خبرگان دانشگاهی شامل صاحب‌نظران حوزه شناختی از دانشگاه‌های معتبر داخلی بودند که شرایط انتخاب آنها شامل مواردی مانند عضو هیأت علمی رشته فلسفه تعلیم و تربیت و علوم تربیتی و یا رشته‌های مرتبط، تمایل جهت شرکت در پژوهش،

آموزش رسمی، ساختار کلان و سطح نهادی آموزش رسمی، توسعه ساختار نظام اجرایی تربیتی، همگامی با پیشرفت‌های جهانی و طراحی برنامه‌های تربیت اخلاقی دانش‌آموزان شناسایی شد. در پژوهشی دیگر کوشی، موسی‌پور، آرمند و محبی (1399) درباره الگوی تربیت اخلاقی در دوره ابتدایی نظام آموزشی ایران گزارش کردند که این الگو 35 مضمون پایه، یازده مضمون سازمان‌دهنده و سه مضمون فراگیر شامل شناخت اخلاقی (آموزش توانمندی در بازداري و پرهیز، آموزش شناخت فضائل و آموزش استدلال اخلاقی)، باور اخلاقی (بینش نسبت به خویش، بینش نسبت به خدا، بینش نسبت به سلامت محیط زندگی و انگیزش جهت تحکیم پیوندهای اجتماعی) و رفتار اخلاقی (مشارکت اجتماعی، آگاهی و هوشیاری، تصمیم‌گیری اخلاقی و انجام وظیفه و عمل به تکلیف) داشت. مصدقی‌نیک، سلیمان‌پور و جلالوند (1399) ضمن پژوهشی درباره الگوی تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دوره متوسطه به این نتیجه رسیدند که برای آن سه مولفه حکمت (با شاخص‌های وقار و آرامش در حرکات و رفتار، نگرش انسان‌دوستی و نوع‌دوستی در فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی، باور یقینی و اعتقاد درونی و قلبی نسبی به ایجاد صفات پسندیده و خودشناسی توأم با ارزش عمل و نیت فاعل آن)، نگرش (با شاخص‌های تمرین و پایداری در کارهای نیک و نشان‌دادن آن در حالات بدنی و رفتاری، معنویت‌گرایی در فکر و عمل و حفظ قاعده جاذبه و دافعه نسبت به افراد مختلف) و عقل‌گرایی (با شاخص‌های توان دقت ذهنی فرد نسبت به مسائل برای ازبین‌بردن تعارضات، توانایی ذاتی برای استنباط واقع‌گرایانه نیجه اعمال اخلاقی و هوشمندی و داشتن بینش در کارها) شناسایی شد. عصر حاضر، عصر بحران‌ها و چالش‌های بنیان‌افکن همراه با خشونت‌ها، شرارت‌ها، نامهربانی‌ها و گسست‌های اخلاقی زیاد است. بنابراین، اگر انسان بخواهد تعادل روانی و رفتاری خود را حفظ کند و شکست نخورد باید در روابط فردی و اجتماعی شخصی موفق باشد که برای این منظور باید اخلاق‌مدار و دارای تربیت اخلاقی باشد. در عصر حاضر، یکی از مهم‌ترین چالش‌های نظام‌های آموزشی از جمله نظام آموزش و پرورش دستیابی به اهداف اجتماعی و اخلاقی مانند تربیت اخلاقی است که در بستر جامعه محقق می‌شود. بنابراین، تربیت

تبیین شد و به آنان درباره رعایت نکات، اصول و ملاحظات اخلاقی مانند رازداری، محرمانه ماندن اطلاعات شخصی، نام نبردن از مصاحبه شوندگان و اختصاص دادن کد به هر یک از آنها و غیره اطمینان داده شد. در مرحله بعد نمونه‌ها به صورت انفرادی در مکان و زمان قبلاً هماهنگ شده مورد مصاحبه قرار گرفتند و علاوه بر یادداشت مطالب مهم و کلیدی اقدام به ضبط مصاحبه‌ها شد. در نهایت، در پایان هر مصاحبه از مصاحبه‌شوندگان به دلیل شرکت فعال در پژوهش تقدیر و تشکر به عمل آمد.

داده‌های این مطالعه پس از گردآوری با مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته با روش کدگذاری باز، محوری و انتخابی در نرم‌افزار MAXQDA تحلیل شدند.

یافته‌های پژوهش

در این پژوهش تعداد 15 نفر از خبرگان دانشگاهی شهر تهران جهت ارائه الگوی عوامل فلسفی و علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم حضور داشتند که نتایج فراوانی و درصد فراوانی اطلاعات جمعیت‌شناختی آنها در جدول 1 ارائه شد.

داشتن حداقل دو مقاله یا کتاب معتبر در حوزه تربیت اخلاقی، عضویت در انجمن‌ها و کنفرانس‌های معتبر این حوزه به عنوان عضو موثر و تدریس تخصصی درس‌های مرتبط با تربیت اخلاقی بود.

ابزار پژوهش حاضر مصاحبه نیمه ساختاریافته بود که تعداد شش سوال باز پاسخ داشت. این سوال‌ها بر اساس اسناد و مدارک مرتبط با عوامل اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان با کمک و مشورت اساتید طراحی شد. در این پژوهش، مصاحبه‌ها به صورت انفرادی انجام شد و میانگین مدت زمان مصاحبه با هر یک از خبرگان دانشگاهی حدود 45 دقیقه بود. در حین مصاحبه‌ها، مصاحبه‌کننده علاوه بر یادداشت مطالب مهم و کلیدی اقدام به ضبط مصاحبه‌ها کرد تا در فرصتی مناسب اقدام به بررسی مجدد مصاحبه‌ها نماید و مطالب فراموش شده را یادداشت نماید. در این پژوهش روایی مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته با روش مثلث‌سازی تایید و پایایی آن با روش ضریب توافق بین دو کدگذار 0/80 به دست آمد.

مراحل اجرایی پژوهش حاضر به این شرح بود که پس از دریافت مجوزهای لازم جهت انجام پژوهش و نمونه‌گیری از میان خبرگان دانشگاهی با روش نمونه‌گیری غیرتصادفی هدفمند و گلوله‌برفی، برای نمونه‌های انتخاب شده اهمیت و ضرورت پژوهش تشریح و

جدول 1. نتایج فراوانی و درصد فراوانی اطلاعات جمعیت‌شناختی خبرگانی دانشگاهی جهت ارائه الگوی عوامل فلسفی و علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی

دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم

متغیر	سطح	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت	مرد	9	60/00%
	زن	6	40/00%
تعداد کتاب و مقاله در حوزه تربیت اخلاقی	2 عدد	4	26/67%
	3 عدد	5	33/33%
	4 عدد	3	20/00%
	بیشتر از 4 عدد	3	20/00%

تحصیلات	کارشناسی ارشد	2	13/33٪
	دکتری تخصصی	13	18/67٪

طبق نتایج جدول 1، بیشتر خبرگان دانشگاهی مرد (9 نفر معادل 60 درصد) و دارای سه مقاله و کتاب در حوزه تربیت اخلاقی (5 نفر معادل 33/33 درصد) و تحصیلات دکتری تخصصی (13 نفر معادل 86/67 درصد) بودند. نتایج شاخص‌های شناسایی شده برای عوامل

جدول 2. نتایج شاخص‌های شناسایی شده برای عوامل فلسفی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم

متغیر	شاخص
عوامل فلسفی اثرگذار بر تربیت اخلاقی	1. تاکید بر ارزش و کرامت انسانی
	2. اهمیت خودآگاهی و خودتحقیق در شکل‌گیری شخصیت اخلاقی
	3. نیاز به تعامل‌های انسانی مثبت و همدلانه در فرآیند یادگیری
	4. تاکید بر یادگیری از تجربه و تعامل با محیط
	5. نتایج عمل و تاثیرهای اجتماعی آنها بر رفتارهای اخلاقی
	6. نقش حل مسئله و تفکر انتقادی در تربیت اخلاقی
	7. تاکید بر تفکر منطقی و عقلانی به‌عنوان مبانی تصمیم‌گیری اخلاقی
	8. اهمیت استدلال و منطق در درک اصول و قواعد اخلاقی
	9. نقش شناخت به‌عنوان ابزار برای شکل‌گیری ارزش‌های اخلاقی
	10. تاکید بر رشد و پیشرفت اخلاقی به‌عنوان هدف تربیت
	11. اهمیت الهام و الگوهای مثبت در پرورش تربیت‌پذیران
	12. نقش خودآرزیابی و تأمل در موفقیت‌های اخلاقی
	13. تاکید بر آرزویابی اخلاقی اعمال بر اساس نتایج و عواقب آنها
	14. تشویق به انتخاب رفتارهای با بیشترین خوشبختی و کمترین رنج
	15. آموزش ارزش‌های همدلی و توجه به نیازهای دیگران در آرزویابی رفتارها
	16. تاکید بر پرورش فضایل انسانی و عادت‌های نیک
	17. نقش خانواده و جامعه در شکل‌گیری فضایل اخلاقی
	18. اهمیت خودکنترلی و مهارت‌های اجتماعی در رفتارهای اخلاقی
	19. تاکید بر اصول و قواعد اخلاقی به‌عنوان معیاری برای رفتار صحیح
	20. آموزش اهمیت انجام وظیفه‌ها و مسئولیت‌ها به‌صورت مستقل از نتایج

21. تقویت هوشیاری نسبت به حقوق و آزادی‌های دیگران در تصمیم‌گیری‌های اخلاقی

طبق نتایج جدول 2، برای عوامل فلسفی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم 21 شاخص شناسایی شد. نتایج شاخص‌های شناسایی شده برای عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم در جدول 3 ارائه شد.

جدول 3. نتایج شاخص‌های شناسایی شده برای عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم

متغیر	شاخص
عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی	1. مراحل رشد شناختی
	2. تعامل‌های اجتماعی و اهمیت بازی در آموزش مهارت‌های اخلاقی
	3. نقش بررسی ادراک‌های کودک از استفاده صحیح و غلط
	4. مراحل نظریه‌پردازی اخلاقی
	5. نقش توضیح‌های زبانی و دیالوگ در رشد اخلاقی
	6. تاثیر تنوع فرهنگی و تحصیلات بر پیشرفت در مراحل اخلاقی
	7. الگوسازی و تاثیر مشاهده بر رفتارهای اخلاقی
	8. نقش تقویت مثبت و منفی در شکل‌گیری رفتارهای اخلاقی
	9. اهمیت خانواده و محیط اجتماعی در یادگیری رفتارهای اخلاقی
	10. تاثیر تعامل‌های اجتماعی بر شکل‌دهی هویت اخلاقی
	11. نقش نشانه‌ها و نمادها در ارتباط‌های اخلاقی
	12. اهمیت زبان و گفتگو در انتقال ارزش‌ها و هنجارها
	13. تاکید بر کنش‌های اجتماعی و پیامدهای آنها برای تربیت اخلاقی
	14. نقش گروه‌های مرجع در تاثیر بر ایده‌ها و ارزش‌های اخلاقی
	15. اهمیت فرهنگ و هنجارهای اجتماعی در شکل‌دهی رفتارهای اخلاقی
	16. تاثیر نظام‌های اجتماعی و فرهنگی بر ارزش‌های اخلاقی
	17. نقش همبستگی اجتماعی در شکل‌گیری هنجارها و رفتارهای اخلاقی
	18. اهمیت سنت‌ها و آداب اجتماعی در فرآیند تربیت اخلاقی
	19. اهمیت رسانه‌ها در شکل‌دهی به نگرش‌ها و رفتارهای اخلاقی
	20. تاثیر ارتباط‌های بین فردی و گروهی بر باورهای اخلاقی
	21. نقش فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی در انتقال ارزش‌های اخلاقی

طبق نتایج جدول 3، برای عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم 21 شاخص شناسایی شد. نتایج مولفه‌ها و ابعاد شناسایی شده برای عوامل فلسفی و علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم در جدول 4 ارائه شد.

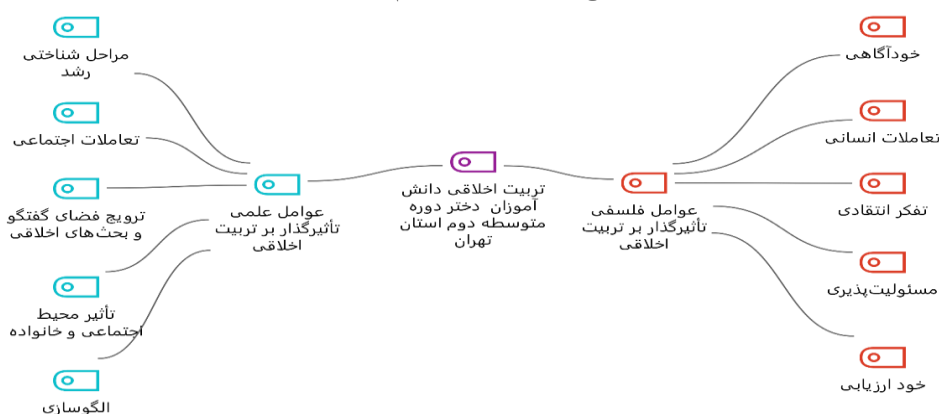
جدول 4. نتایج مولفه‌ها و ابعاد شناسایی شده برای عوامل فلسفی و علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم

بعدها	مولفه
عوامل فلسفی اثرگذار بر تربیت اخلاقی	1. خودآگاهی

2. تعامل های انسانی	
3. تفکر انتقادی	
4. مسئولیت پذیری	
5. خودارزیابی	
1. مراحل رشد شناختی	
2. تعامل های اجتماعی	عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی
3. ترویج فضای گفتگوها و بحث های اخلاقی	
4. تاثیر محیط اجتماعی و خانواده	
5. الگوسازی	

مراحل رشد شناختی، تعامل های اجتماعی، ترویج فضای گفتگوها و بحث های اخلاقی، تاثیر محیط اجتماعی و خانواده و الگوسازی) شناسایی شد. با توجه به ابعاد و مولفه های شناسایی شده برای عوامل فلسفی و علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش آموزان دختر متوسطه دوم، الگوی آن در شکل 1 ارائه شد.

طبق نتایج جدول 4، برای الگوی عوامل فلسفی و علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش آموزان دختر متوسطه دوم تعداد 10 مولفه و 2 بعد عوامل فلسفی اثرگذار بر تربیت اخلاقی (با پنج مولفه خودآگاهی، تعامل های انسانی، تفکر انتقادی، مسئولیت پذیری و خودارزیابی) و عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی (با پنج مولفه

شکل 1. الگوی ابعاد و مولفه های شناسایی شده برای عوامل فلسفی و علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش آموزان دختر متوسطه دوم

عوامل فلسفی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش آموزان دختر متوسطه دوم (با پنج مولفه خودآگاهی، تعامل های انسانی، تفکر انتقادی، مسئولیت پذیری و خودارزیابی) و عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش آموزان دختر متوسطه دوم (با پنج مولفه مراحل رشد شناختی، تعامل های اجتماعی، ترویج فضای گفتگوها و بحث های اخلاقی، تاثیر محیط اجتماعی و خانواده و الگوسازی) شناسایی شد. این یافته ها از جهاتی با یافته های پژوهش های ژانگ و همکاران (2022)، دمیری و همکاران (1402)، شفیعی پور مطلق و ملکی

بحث و نتیجه گیری

با توجه به اهمیت شناسایی عوامل موثر بر تربیت اخلاقی دانش آموزان، پژوهش حاضر با هدف ارائه الگوی عوامل فلسفی و علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش آموزان دختر متوسطه دوم انجام شد. یافته های مطالعه حاضر نشان داد که برای الگوی عوامل فلسفی و علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش آموزان دختر متوسطه دوم تعداد 42 شاخص (هر کدام 21 شاخص) در 10 مولفه و 2 بعد

(1402)، فرقانی و همکاران (1401)، کوشی و همکاران (1399) و مصدقی نیک و همکاران (1399) همسو بود.

عوامل فلسفی اثرگذار بر تربیت اخلاقی شامل خودآگاهی، تعامل‌های انسانی، تفکر انتقادی، مسئولیت‌پذیری و خودارزیابی بودند که این عوامل با هدف ایجاد ارزش‌ها و رفتارهای اخلاقی در فرد پایه‌های لازم را برای رشد اخلاقی و هویت انسانی فراهم می‌نمایند. تربیت اخلاقی باید بر شناخت ارزش ذاتی هر فرد به عنوان یک انسان تاکید داشته باشد. چون که این شناخت پایه‌ای برای احترام متقابل و همزیستی مسالمت‌آمیز است و افزون بر آن، خودآگاهی در این فرآیند اهمیت بالایی دارد. زیرا به افراد کمک می‌کند که هویت و ارزش‌های خود را بشناسند و به مسئولیت‌پذیری در تصمیم‌ها و رفتارهای خود توجه نمایند. این شناخت فردی، مسئولیت در قبال اعمال و تاثیرهای آنها را تقویت کرده و به فرد یاد می‌دهد که رفتارهای خود را ارزیابی کند و در صورت نیاز اصلاح‌های لازم را انجام دهد. تعامل‌های انسانی و تجربه‌های مشترک نیز زمینه‌ای برای درک عملی ارزش‌های اخلاقی فراهم می‌کند. تجربه‌های همدلانه با دیگران باعث می‌شود که افراد ارزش‌ها و اصول اخلاقی را در تعامل‌های واقعی مشاهده کرده و درک عمیق‌تری از اهمیت آنها پیدا کنند. این نوع ارتباط‌های اجتماعی حس همدلی و احترام به حقوق دیگران را تقویت کرده و افراد را تشویق به یادگیری و درک یکدیگر می‌کند. تفکر انتقادی و تحلیل منطقی از اصول اخلاقی برای تربیت و پرورش اخلاقی است و این مهارت به افراد کمک می‌کند تا تصمیم‌های آگاهانه بگیرند و مسئولیت نتایج اعمال و رفتارهای خود را بپذیرند و در نهایت، اقدام به ارزیابی اعمال و رفتارهای خود کرده و در صورت نیاز آنها را تعدیل نمایند. لازم به ذکر است که دانش‌آموزان دارای تربیت اخلاقی ضعیف با فراهم شدن موقعیت‌های آموزشی مناسب در زمینه عوامل فلسفی اثرگذار بر آن توانستند ویژگی‌های مثبت اخلاقی خود را ارتقاء دهند و به سطح بالاتری از تربیت اخلاقی دست یابند. زیرا تربیت اخلاقی از سازه‌های بنیادی و اثرگذار مرتبط با مسائل تحصیلی است و می‌تواند موجب بهبود و تقویت متغیرهای روانشناختی گردد. بنابراین، آموزش عوامل فلسفی تربیت اخلاقی به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا آنها بتوانند با شرایط

تحصیلی سازگار شوند و از توانایی‌های لازم برای حضور موثرتر در فرآیند آموزش برخوردار شوند و با احساس رضایت مثبت‌تر در برنامه‌های آموزشی آتی در انتظار دستیابی به موفقیت‌های بیشتر باشند و افزون بر آن در برابر دشواری‌های احتمالی تحصیلی و رفتار به عنوان یک فرآیند مداوم و مستمر یادگیری، تاب‌آوری بالایی داشته باشند و دچار افت تربیت اخلاقی نگردند و از خود عملکرد مثبت و مطلوبی نشان دهند. در نتیجه، عوامل فلسفی اثرگذار بر تربیت اخلاقی به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا عواطف و احساس‌های خود را به خوبی بشناسند، آنها را به دقت ارزیابی نماید، افکار منطقی و غیرمنطقی مرتبط با آنها را بشناسد و نقش عوامل فلسفی مانند خودآگاهی، تعامل‌های انسانی، تفکر انتقادی، مسئولیت‌پذیری و خودارزیابی را در تربیت اخلاقی به شکل موثرتری درک کند.

عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی شامل مراحل رشد شناختی، تعامل‌های اجتماعی، ترویج فضای گفتگوها و بحث‌های اخلاقی، تاثیر محیط اجتماعی و خانواده و الگوسازی بودند که این عوامل نقش مهمی در رشد فردی دارند و هر کدام به شکلی خاص باعث شکل‌گیری شخصیت و رفتارهای اخلاقی می‌شوند و پایه‌ای برای آموزش‌های اخلاقی و شکل‌گیری شخصیت و رفتارهای اخلاقی در دانش‌آموزان فراهم می‌نمایند. مراحل رشد شناختی یکی از عوامل بنیادین تربیت اخلاقی است و این مراحل به تدریج درک کودکان و دانش‌آموزان را از مفاهیم اخلاقی شکل می‌دهند؛ به طوری که کودکان در مراحل بیشتر بیشتر بر نتایج ملموس رفتار تمرکز می‌کنند، اما به تدریج و با پیشرفت ساخت شناختی قادر به تحلیل و درک اصول اخلاقی عمیق‌تر می‌شوند. تعامل‌های اجتماعی مانند روابط خانوادگی، دوستی‌ها و فعالیت‌های گروهی نیز نقش مهمی در تربیت اخلاقی دارند و خانواده به عنوان اولین محیط اجتماعی می‌تواند ارزش‌ها و اصول اخلاقی را نهادینه سازد و دوستان و همسالان نیز از طریق الگوهای رفتاری و تعامل‌های روزانه تاثیر زیادی بر نگرش‌ها و رفتارهای اخلاقی دارند. افزون بر آن محیط اجتماعی، الگوسازی و ترویج فضای گفتگوها و بحث‌های اخلاقی نیز فضای مناسبی را برای شکل‌گیری و رشد و پیشرفت تربیت اخلاقی و تقویت حس همدلی و مهارت‌های اجتماعی فراهم می‌آورد. برای این منظور

پیشنهاد می‌شود. الگوی عوامل فلسفی و علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم دارای تلویحات کاربردی برای مسئولان و برنامه‌ریزان نظام آموزش و پرورش است. با توجه به نتایج این مطالعه، آنان می‌توانند گام موثری در جهت بهبود تربیت اخلاقی دانش‌آموزان بردارند و بر همین اساس، پیشنهاد می‌شود تا با استفاده از کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی میزان مهارت‌ها، فنون و اطلاعات لازم برای آشناسازی دانش‌آموزان و خانواده‌های آنان درباره مسائل مرتبط با تربیت اخلاقی فراهم گردد.

موازن اخلاقی

در این مطالعه، نکات، اصول و ملاحظات اخلاقی مانند رازداری، محرمانه‌ماندن اطلاعات شخصی، نام نبردن از مصاحبه‌شوندگان و اختصاص دادن کد به هر یک از آنها و غیره رعایت شد.

تشکر و قدردانی

نویسندگان از خبرگان دانشگاهی شرکت‌کننده در مصاحبه‌ها به دلیل شرکت فعال در پژوهش تشکر می‌کنند.

مشارکت نویسندگان

پژوهشگران این پژوهش در کل پژوهش با یکدیگر مشارکت داشتند.

تعارض منافع

بین نویسندگان این پژوهش هیچ تعارض منافی وجود نداشت.

منابع

- دمیری، نسرین؛ البرزی، محبوبه و خوشبخت، فریبا. (1402). شناسایی عوامل مدرسه‌ای موثر بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دوره ابتدایی از دیدگاه معلمان: مطالعه کیفی. فصلنامه آموزش پژوهی، 9(35)، 1-16.
- شفیع‌پور مطلق، فرهاد و ملکی، هانیه. (1402). فراتحلیل کیفی دلالت‌های برنامه‌های تربیت اخلاقی دانش‌آموزان برای زندگی آینده و ارائه الگو. فصلنامه تعلیم و تربیت، 39(2)، 83-102.
- شهبازی، ژیلای؛ کریمی باغملک، آیت الله و سعادت‌ی شامیر، ابوطالب. (1402). بررسی عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم و ارائه الگو. مجله جامعه‌شناسی آموزش و پرورش، 9(2)، 389-399.

فرهنگ‌ها، سنت‌ها و ارزش‌های خانواده و جامعه به انتقال هنجارهای اخلاقی در راستای تحقق تربیت اخلاقی کمک می‌کند. لازم به ذکر است که عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی می‌تواند در رویارویی دانش‌آموزان با موقعیت‌های مختلف جهت برقراری ارتباط‌های مناسب کمک کند و توانمندی و سازگاری با موقعیت‌ها را افزایش دهد. به همین دلیل است که دانش‌آموزان در اثر بهره‌مندی از آموزش‌های تربیت اخلاقی بتوانند با شرایط کلاس و مدرسه و رعایت نکات اخلاقی سازگار شوند و این فرآیند از طریق ایجاد یک آمادگی روانی در آنان شور، شوق و اشتیاق به کلاس و مدرسه را افزایش دهد. در مقابل و در صوت عدم بهره‌مندی دانش‌آموزان از آموزش‌های تربیت اخلاقی، آنان برای امور تحصیلی ارزش‌گذاری مثبتی انجام نخواهند داد و چنین دانش‌آموزانی خود را با مقدار زیادی تکلیف‌های تحصیلی و استرس‌های ناشی از آن مواجه می‌بینند که این امر موجب تحلیل رفتن نیرو و انرژی آنها و ایجاد شرایط برای وقوع فرسودگی تحصیلی می‌شود. در نتیجه، عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا این عوامل یعنی مراحل رشد شناختی، تعامل‌های اجتماعی، ترویج فضای گفتگوها و بحث‌های اخلاقی، تاثیر محیط اجتماعی و خانواده و الگوسازی را بهتر شناخته و از آنها برای جلوگیری از وقوع فرسودگی تحصیلی و انجام اعمال و رفتارهای غیراخلاقی بهره‌برداری نمایند و از این طریق نقش عوامل علمی مانند مراحل رشد شناختی، تعامل‌های اجتماعی، ترویج فضای گفتگوها و بحث‌های اخلاقی، تاثیر محیط اجتماعی و خانواده و الگوسازی را در تربیت اخلاقی به شکل موثرتری درک نمایند.

پژوهشگران این مطالعه با محدودیت خاصی مواجه نبودند، اما از محدودیت‌های رایج می‌توان به پیشینه پژوهشی اندک درباره الگوی تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم و عدم یافتن پژوهشی درباره عوامل فلسفی و علمی اثرگذار بر آن و محدود شدن جامعه پژوهش به خبرگان دانشگاهی شهر تهران اشاره کرد. بنابراین، انجام پژوهش‌های بیشتر درباره عوامل مختلف موثر بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم و حتی بر روی دانش‌آموزان پسر متوسطه دوم و دانش‌آموزان و دانشجویان سایر دوره‌های تحصیلی

- (2020). Health and social care educators' ethical competence. *Nursing Ethics*, 27(4), 1115-1126.
- Monteiro, F., Leite, C., & Rocha, C. (2019). Ethical education as a pillar of the future role of higher education: Analysing its presence in the curricula of engineering courses. *Futures*, 111, 168-180.
- Nieuwazny, J., Nowakowski, K., Ptaszynski, M., Masui, F., Rzepka, R., & Araki, K. (2021). Does change in ethical education influence core moral values? Towards history- and culture-aware morality model with application in automatic moral reasoning. *Cognitive Systems Research*, 66: 89-99.
- Perry, T. B., & McMurtry, T. C. L. (2023). "Writin' ain't my thang": creating high school student writers with ongoing support through an urban school-teacher education partnership. *English Teaching: Practice & Critique*, 22(3), 299-312.
- Robin, L., Timpe, Z., Suarez, N. A., Li, J., Barrios, L., & Ethier, K. A. (2022). Local education agency impact on school environments to reduce health risk behaviors and experiences among high school students. *Journal of Adolescent Health*, 70(2), 313-321.
- Schutte, T., Fasel, M. E., Fokkens, J. T., & Wouters, A. (2023). The reporting of ethical review and ethical considerations in articles published in medical education journals: A literature review. *Medical Education*, 57(9), 870-878.
- Tam, A., Ladbury, C., Glaser, S., Amini, A., Chen, Y. J., & Li, Y. R. (2024). Experience from an early exposure education program in radiation oncology for high school and undergraduate students. *Practical Radiation Oncology*, 14(6), 438-442.
- Tan, B. P., Naidu, N. B. M., & Osman, Z. J. (2018). Moral values and good citizens in a multi-ethnic society: A content analysis of moral education textbooks in Malaysia. *The Journal of Social Studies Research*, 42(2), 119-134.
- Yao, H., & Chen, S. (2023). Associations of time spent on study and sleep with anxiety and depressive symptoms in junior high school students: Report from the large-scale monitoring of basic education data in China. *International Journal of Mental Health Promotion*, 25(9), 1053-1065.
- فرقانی، مریم؛ کریمی، روح الله و رضایی، صادق. (1401). ارائه الگوی کاربردی برای دانش‌آموزان متوسطه اول در زمینه تربیت اخلاقی با تاکید بر واکاوی انتقادی به رویکردهای سنتی و مدرن. *مجله سبک‌زندگی اسلامی با محوریت سلامت*, 6(4)، 714-724.
- کوشی، زهرا؛ موسی‌پور، نعمت الله؛ آرمند، محمد و محبی، علی. (1399). طراحی و اعتبارسنجی الگوی تربیت اخلاقی در دوره ابتدایی نظام آموزشی جمهوری اسلامی ایران. *فصلنامه مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی*, 5(3)، 127-154.
- مصدق‌نیک، فاطمه؛ سلیمان‌پور، جواد و جلالوند، مهناز. (1399). ارائه الگوی تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دوره متوسطه استان مازندران (مطالعه موردی: آموزش و پرورش استان مازندران). *مجله پژوهش در نظام‌های آموزشی*, 14 (ویژه‌نامه)، 609-585.
- Angelos, P. (2023). The value of ethics education in surgical training. *Academic Medicine*, 98(6), 15-16.
- Corral-Abos, A., Aibar, A., Estrada-Tenorio, S., Julian, J. A., Ibor, E., & Zaragoza, J. (2021). Implications of school type for active commuting to school in primary education students. *Travel Behaviour and Society*, 24, 143-151.
- Dowie, A. (2023). Ethical sense, medical ethics education, and maieutics. *Medical Teacher*, 45(8), 838-844.
- Erbay, E., Kayan, S., & Kartal, A. (2024). The effect of peer education on high school students' knowledge levels regarding human papillomavirus (HPV) infection and vaccination. *Journal of Pediatric Nursing*, 79, 232-238.
- Graham, A., Canosa, A., Boyle, T., Moore, T., Taylor, N., Anderson, D., & Robinson, S. (2023). Promoting students' safety and wellbeing: ethical practice in schools. *The Australian Educational Researcher*, 50, 1477-1496.
- Klitzman, R. L. (2022). Understanding ethical challenges in medical education research. *Academic Medicine*, 97(1), 18-21.
- Koskinen, C., Koskinen, M., Koivula, M., Korpi, H., Koskimaki, M., Lahteenmaki, M. L., & et al.

Zhang, Q., Saharuddin, N. B., & Abdul Aziz, N. A. B. (2022). The analysis of teachers' perceptions of moral education curriculum. *Frontiers in Psychology*, 13(967927): 1-15.